

Motion till riksdagen 2005/06:Ju6

av **Leif Björnlod m.fl. (mp)**
med anledning av prop. 2005/06:11

Maskeringsförbud

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om behovet av en ökad dialog mellan demonstranter och polisen.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag om att införa ett begränsat maskeringsförbud.

Inledning

Regeringen har med anledning av förslag om maskeringsförbud av Göteborgskommittén (SOU 2002:122) föreslagit införandet av ett maskeringsförbud – ett förslag som av regeringen är motiverat av dess preventiva effekter på ordningsstörningar i form av våld, skadegörelse och annan kriminalitet i anslutning till demonstrationer och manifestationer. Dessutom pekar regeringen på att övriga medborgare i högre grad därmed skulle våga utnyttja sin demonstrations- och mötesfrihet.

Miljöpartiet de gröna anser att regeringens lösning på de ordningsstörningar som kan uppstå vid politiska demonstrationer och manifestationer snarare kommer att ha motsatt effekt och även motverka en dialog mellan polis och demonstranter. Förslaget strider dessutom mot skyddet för grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. I det följande kommer våra synpunkter utvecklas.

Den grundläggande rätten till yttrandefrihet, mötesfrihet och privatliv

Rätten att få manifesteras sin åsikt anonymt försvaras genom den grundlags-skyddade meddelarfriheten och rätten att inte behöva röja sin valhemlighet. Miljöpartiet instämmer i regeringens och sedan tidigare Lagrådets framförda åsikt att ett maskeringsförbud innebär en begränsning av demonstrations- och

Fel! Okänt namn på

mötesfriheterna enligt 2 kap. 1 § regeringsformen. Liksom Lagrådet anser vi att ett maskeringsförbud innebär en oproportionerlig inskränkning av mötesfriheten enligt artikel 11 i Europakonventionen. Mer om detta nedan.

Miljöpartiet anser att det är fel väg att gå att kriminalisera maskering för demonstranter i syfte att skapa ordning och säkerhet och en levande demokrati. Ett demokratiskt samspel mellan medborgare och myndigheter uppkommer då det finns en ömsesidig respekt för var parts intresse och uppgift. Så länge motparterna inte respekterar varandras rättigheter och skyldigheter blir det mycket svårt att skapa det demokratiska samspelet. Konfrontationer mellan polis och demonstranter har varit mycket våldsamma och av en uppseendeväckande art under de senaste åren. Under demonstrationerna mot Ecofin-mötet i Malmö 2001 använde polisen en mycket kompromisslös metod mot fredliga demonstranter. Trots bildbevis på våld från tjänsteman mot demonstrant fälldes ingen polis för ansvar. I Göteborg, under EU-toppmötet 2001, frihetsberövades sammanlagt ett tusental demonstranter och åskådare, ett hundratal anmälde misshandel och tjänstefel från polisens sida – än idag har ingen polis fällts för ansvar för övergrepp mot demonstranter.

Liksom Lagrådet anser vi att regeringens hänvisningar till andra länders lyckosamma erfarenhet av maskeringsförbudet är missvisande. Maskeringsförbudet i Italien hindrade inte att våldsamma kravaller uppkom under G 8-mötet i Genua där bland annat en demonstrant sköts till döds av polisen.

Miljöpartiet anser att det krävs en utökad dialog mellan demonstranter och polis. Debattklimatet har hitintills präglats av krav på hårdare tag med udden riktad mot demonstranterna. Vi anser att klyftan mellan demonstranter och polis måste överbryggas genom dialog och inte inskränkningar i vårans yttrande- och demonstrationsfrihet. Rätt väg att gå för att åstadkomma detta är inte ett maskeringsförbud.

Regeringen har inte visat att det finns något behov av den föreslagna lagstiftningen.

Maskeringsförbudets rättssäkerhetsbrister

Är ett begränsat maskeringsförbud förenligt med Europakonventionen?

Europakonventionen inkorporerades som svensk lag 1995. Sedan dess ska alltså Europakonventionen tillämpas och tolkas aktivt av svenskt rättsväsende. I den aktuella propositionen om maskeringsförbud berörs inskränkningar i artiklarna 8, 10 och 11 i konventionen. För att en inskränkning av rättighetsskyddet i nämnda artiklar ska få ske, krävs att inskränkningen står i enlighet med laglighetskravet, är ändamålsenlig och proportionerlig till de konsekvenser som åtgärden innebär.

Laglighetskravet

Enligt laglighetskravet ska en åtgärd som inskränker en konventionsrättighet vara föreskriven i lag (*prescribed by law*). Detta till trots räcker det inte med ett formellt stöd i lagstiftningen. Det krävs att den enskilde i rimlig utsträckning ska kunna förutse konsekvenserna av sitt handlande. Låt vara att den enskilde ibland kan behöva söka hjälp av en jurist. Avgörande blir vad en jurist kan utläsa av relevanta rättskällor om när maskeringsförbudet slår till, det vill säga frågan är om en jurist utifrån gällande rättskällor kan veta när förbudet slår till. Laglighetskravet syftar till att förhindra godtyckliga och oförutsebara lagtolkningar från myndigheternas sida och upprätthålla en rätts-säker standard på lagstiftningen.

Enligt det nuvarande förslaget till lagstiftning förbjuds maskering för personer som deltar i demonstrationer och manifestationer där det uppkommer en ordningsstörning.

De frågor som aktualiseras är bland andra vad som kommer att räknas som en ”maskering”? När ”uppkommer” eller ”föreligger det fara” för en ordningsstörning? Hur görs en ”tydlig avgränsning” för att personer som uppehåller sig i anslutning till en sammankomst inte ska drabbas av förbudet.

Inga av dessa definitioner får någon klar definition i regeringens proposition. Det nämns att förbudet inte är menat att träffa andra sammankomster än politiska och detta exemplifieras med att deltagare i maskerader och karnevaler faller utanför det straffbara området.

Regeringens definition av en icke-ordningsstörande sammankomst är ”så länge det råder lugn och ro”. Hur detta ska vara vägledande för juristers tolkning framgår inte.

På förslag är även att personer som uppehåller sig i anslutning till en ordningsstörande sammankomst inte skulle omfattas av förbudet. Hur denna ”tydliga avgränsning” mellan deltagare i sammankomsten och åskådare ska göras framkommer inte heller i regeringens resonemang.

Sammanfattningsvis kvarstår således stora otydligheter i regeringens förslag till maskeringsförbud. Trots att regeringen berör laglighetskravet med anledning av rättigheterna i Europakonventionen framkommer ingen slutsats från densamma. Miljöpartiet tolkar regeringens tystnad som medvetenhet om osäkerheten kring huruvida lagförslaget är konventionsenligt. Vi har i detta ärende samma kritik vad gäller oprecisa begrepp som vi hade vid införandet av 13 och 13 a–c §§ polislagen (jämför motion 1997/98:Ju2). Vid osäkra fall som dessa bör det därför erinras om justitierådet Muncks uppfattning om ”gränsfall”. Han har uttryckt att det ”är emellertid här som eljest otillfredsställande om vi ska balansera på det tillåtnas gräns” och att ”Sverige bör inte balansera på gränsen till vad som tänkas strida mot grundläggande mänskliga rättigheter”.¹

¹ Se SOU 2001:25 Skattetillägg m.m. s. 185 och 215.

Fel! Okänt namn på

Proportionalitetsprincipen

En generell princip som genomsyrar Europadomstolens rättspraxis är proportionalitetsprincipen. Åtgärder som till sin typ är konventionsenliga kan godtas endast om de står i rimlig proportion till det intresse de är menade att tillgodose. Principen kräver att åtgärden inte är mer långtgående än vad som framstår nödvändigt för detta ändamål. Nyckelområden för principen är vid tillämpningen av artiklarna 8–11 (rätten till respekt för privat- och familjeliv, samvets- och religionsfrihet, yttrandefrihet, församlings- och föreningsfrihet) där begränsningar av dessa rättigheter måste vara nödvändiga i ett demokratiskt samhälle. Om det finns en outnyttjad metod eller åtgärd som inskränker en rättighet på ett mindre ingripande sätt än den som faktiskt utnyttjas, utgör det i princip ett brott mot proportionalitetsprincipen. Detta följer av lokutionen ”nödvändigt”. Det är således inte en lämplighetsprövning. Därtill har staten bevisbördan för att åtgärden är nödvändig. Domstolen uttalar ofta att nödvändigheten ska vara ”*convincingly established*”.

I förevarande fall har regeringen i preventivt syfte valt att kriminalisera en del av yttrandefriheten. Maskeringsförbudet innehåller en del paralleller till det aktuella förslaget om utökade hemliga tvångsmedel som nu bereds inom Regeringskansliet. Enligt detta förslag tillåts avlyssning av personer som inte ens är skäligen misstänkta, och där avlyssningen förvisso är ett ingrepp i privatlivet men innebär desto mindre inte en kriminalisering. Med de hemliga tvångsmedlen åsyftas att komma åt terroristverksamhet. Detta är inte det övergripande syftet med maskeringsförbudet, snarare att komma åt ordningsstörare på politiska demonstrationer och manifestationer. Denna diskrepans är högst i ögonfallande där regeringen vill använda en icke-kriminaliserad inskränkning i den enskildes privatliv vid fråga om terroristverksamhet, men när det gäller ordningsstörare på demonstrationer ska inskränkningen mot dessa kriminaliseras. Vi frågar oss varför regeringen vill ta i med hårdare tag mot ordningsstörare på demonstrationer än vid terroristverksamhet.

Det är även högst anmärkningsvärt att regeringen inte bemödat sig att resonera kring proportionalitetsprincipen och dess uppställda rekvisit. Även denna frånvaro av analys tolkar vi som en medvetenhet om brist på argument.

Miljöpartiet ser i proportionalitetshänseende ingenting som rättfärdigar statens ingrepp i den enskildes mötesfrihet (artikel 11), yttrandefrihet (artikel 10) och privatliv (artikel 8).

Enligt vår mening är den föreslagna åtgärden inte proportionell i den mening som avses i Europakonventionen.

Regeringens övriga argument för ett maskeringsförbud

Efterhandsidentifikation i syfte att lagföra begångna brott

Regeringens inställning till demonstranter som använder sig av maskering verkar utgå ifrån presumtionen att individen tidigare dömts för brott. Detta torde stå i direkt strid med rättssäkerhetsprincipen om att den anklagade ska presumeras oskyldig tills bevisat motsatsen. Men inte nog med att medborgare som väljer att maskera sig blir kriminaliserade; dessutom pläderar polisen för ett maskeringsförbud i syfte att i efterhand identifiera personer och lagföra dem för begångna brott. Det är ett resonemang som för tankarna till debatten om utökade hemliga tvångsmedel där överskottsinformation är minst lika viktig att ta del av. Frågan blir: Vill regeringen ha maskeringsförbudet för att i stunden tillförsäkra ordning och säkerhet eller för att underlätta ett myndighetsarbete som grundar sig på fördomar om individers brottsregister utifrån utseende och klädesplagg?

Presumtionen om våldsamhet på grund av maskering

Enligt regeringen är alla som väljer att maskera sig presumtiva våldsverkare. I detta resonemang tycks regeringen inte ha följt de avslöjanden om åsiktsregistrering hos polisen och Säpo som skett under de senaste åren. De medborgare som idag inte vill ge sin identitet till känna på en demonstration eller manifestation kan mycket väl grunda sitt handlande i rädsla för åsiktsregistrering, och således inte utifrån att de inte är våldsbenägna individer. Därmed är regeringens presumtion om våldsamhet på grund av maskering en mycket godtyckligt gjord bedömning.

Polisens nuvarande befogenheter otillräckliga

Enligt regeringen räcker inte dagens befogenheter som polisen besitter för att förhindra och stävja ordningsstörande moment vid demonstrationer och manifestationer. Miljöpartiet ställer sig i så fall frågan på vilket sätt polisen hittills har arbetat när ordningsstörningar uppkommit. I brottsbalken, ordningslagen och polislagen framgår vilka krav demonstranter har att underställa sig, men även vilka befogenheter som polisen har att ingripa. Lagrådet har lyft fram frågan om vilka praktiska möjligheter polisen kommer att ha att fokusera på maskerade personer vid en ordningsstörning. Liksom Lagrådet vill vi här peka på risken att förslaget riskerar att i praktiken bli verkningslöst och snarare öka en konfrontationsrisk mellan demonstranter och polis.

Fel! Okänt namn på

Maskeringsförbudets avskräckande effekt

Enligt regeringen kommer maskeringsförbudet ha en avskräckande effekt på de våldsverkare som kan tänka sig delta i ordningsstörningar. Här ansluter vi oss till Lagrådets uppfattning om att det förefaller mindre troligt att våldsbenägna personer som idag maskerar sig för att inte bli identifierade skulle följa ett maskeringsförbud och därmed underlätta en identifiering. I detta hänseende ser vi också risken att förbudet blir verkningslöst.

Stockholm den 25 oktober 2005

Leif Björnlod (mp)

Gustav Fridolin (mp)

Mikael Johansson (mp)

Ulf Holm (mp)